

ชื่อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่มีผลต่อการจ่ายยาปฏิชีวนะในโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบนของ เภสัชกรชุมชน
ผู้เขียน	นางวรรณุช แสงเจริญ
สาขาวิชา	การบริหารทางเภสัชกรรม
ปีการศึกษา	2550

บทคัดย่อ

บทนำ: โรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบนเป็นโรคที่พบบ่อยทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ ในประเทศกำลังพัฒนา ร้านยาเป็นหนึ่งในสถานบริการดูแลด้านสุขภาพที่สำคัญ เภสัชกรชุมชนในประเทศไทยสามารถจ่ายยาปฏิชีวนะได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ การศึกษาจำนวนมากพบว่าการจ่ายยารักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบนในร้านยามักไม่ถูกต้อง การแก้ปัญหาในอดีตมักไม่ได้ผล เพราะมุ่งเน้นแก้ที่ความรู้ โดยมีได้มีการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการจ่ายยาไม่เหมาะสม เพื่อให้สามารถออกแบบการแก้ปัญหาการจ่ายยาที่ไม่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องทำการศึกษปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจ่ายยา

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลโดยใช้ผู้รับบริการจำลองหรือ simulated client method (SCM) เนื่องจากมีรายงานจำนวนน้อยมาก ได้ศึกษาถึงผลของลักษณะที่ต่างกันของผู้รับบริการต่อการบริการของร้านยา งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาผลของเพศและเศรษฐกิจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเภสัชกรชุมชนโดยใช้วิธี SCM ข้อมูลนี้จะมีประโยชน์ในการออกแบบวิธี SCM ในการซื้อยาจากร้านยาให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความจริงมากที่สุด

วัตถุประสงค์: วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความตั้งใจที่จะจ่ายยาปฏิชีวนะในการรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบนของเภสัชกรชุมชน และสร้างแบบจำลองเพื่ออธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการจ่ายยาของเภสัชกรชุมชนโดยใช้ theory of planned behavior เป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัย 2) เพื่อประเมินคุณภาพของการให้บริการและศึกษาผลของเพศและเศรษฐกิจของผู้รับบริการจำลองต่อพฤติกรรมการให้บริการของเภสัชกรชุมชนในการรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบน

วิธีการทำวิจัย: 1) ส่งแบบสอบถามไปยังเภสัชกรทุกคนที่ปฏิบัติงานในร้านยาในภาคใต้ของประเทศไทย และทำการวัดความตั้งใจ (intention) และปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจต่อการจ่ายยาปฏิชีวนะในการรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบน โดยมีรากฐานจาก theory of planned behavior สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ structural equation modeling (SEM) 2) ทำการซื้อยา

จากร้านยาในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งเลือกมาอย่างสุ่มจำนวน 32 ร้าน ผู้รับบริการจำลองเป็นชาย 4 คนและหญิง 4 คน แต่ละคนจะไปขอซื้อยาจากร้านยาจำนวน 8 ร้าน ร้านละ 2 ครั้งในระยะเวลาห่างกันประมาณ 1 เดือน โดยการไปขอซื้อยาครั้งหนึ่งแต่งกายแสดงฐานะปานกลางและอีกครั้งหนึ่งแต่งกายแสดงฐานะยากจน ลำดับของการแสดงฐานะและร้านยา จะเลือกอย่างสุ่มสำหรับผู้รับบริการจำลองแต่ละคน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการขอซื้อยาจากร้านยาได้แก่การซักประวัติ การให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยและการจ่ายยาปฏิชีวนะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติเชิงพรรณนาและ mixed effects model

ผลการวิจัย: 1) แบบสอบถามได้รับคืน 656 ฉบับจากจำนวนที่ส่งไปยังเภสัชกร (อัตราการตอบแบบสอบถามร้อยละ 79) พบว่าเภสัชกรมีความตั้งใจต่อการจ่ายยาปฏิชีวนะเพื่อรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบนต่ำ (2.35 ± 1.85) จากคะแนนเต็ม 7 ทักษะคิดต่อการจ่ายยาปฏิชีวนะเพื่อรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบน ส่งผลอย่างมากต่อความตั้งใจที่จะจ่ายยาปฏิชีวนะในโรคนี้นี้ ความเชื่อของเภสัชกรว่ายาปฏิชีวนะไม่มีประโยชน์ต่อการรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบนมีผลอย่างมากต่อทัศนคติของการจ่ายยานี้ ปทัสถานในความคิดของเภสัชกรมีค่าน้อยและเภสัชกรไม่เชื่อในเรื่องปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลหรือบังคับให้ต้องจ่ายยาปฏิชีวนะ ในการรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบน 2) ในการศึกษาโดยใช้ผู้รับบริการจำลอง คะแนนเฉลี่ยในการซักประวัติและให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยของเภสัชกรมีค่าต่ำ ในการไปร้านยา 128 ครั้ง เภสัชกรจ่ายยาปฏิชีวนะร้อยละ 87.5 ยากลุ่มคอร์ติคอร์สเตอรอยด์ร้อยละ 12.5 และยาต้านการอักเสบที่ไม่ใช่สเตอรอยด์ร้อยละ 7.8 และพบว่าเพศและเศรษฐกิจของผู้รับบริการจำลองไม่มีผลต่อพฤติกรรมการให้บริการของเภสัชกร

สรุป: 1) จากข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยพบว่าเภสัชกรชุมชนมีความตั้งใจต่ำต่อการจ่ายยาปฏิชีวนะเพื่อรักษาโรคติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบน และปัจจัยที่ควบคุมการจ่ายยามีผลน้อยต่อความตั้งใจในการจ่ายยาของเภสัชกร การพัฒนาการใช้ยาที่เหมาะสมในอนาคตควรเปลี่ยนแปลงความเชื่อในเรื่องผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ยาและทัศนคติในการใช้ยาของเภสัชกร ซึ่งผลจากการศึกษานี้ช่วยในการออกแบบการแก้ปัญหาการจ่ายยาที่ไม่เหมาะสมของเภสัชกร 2) เภสัชกรควรได้รับการพัฒนาการให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ป่วย และงานวิจัยในอนาคตควรทำการศึกษาเรื่องเพศและเศรษฐกิจของผู้รับบริการว่ามีผลต่อพฤติกรรมการให้บริการของเภสัชกรชุมชนหรือไม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างมากขึ้น

Thesis Title Factors Affecting Antibiotic Dispensing for Upper Respiratory Infections among Community Pharmacists

Author Mrs. Woranuch Saengcharoen

Major Program Pharmaceutical Care

Academic Year 2007

ABSTRACT

Background: Upper respiratory infections (URI) are the most common illnesses experienced by people of all ages. In developing countries, drugstores are one of the critical sources of health care service. Thai community pharmacists are allowed by law to dispense antibiotics without prescription. There are a number of reports of improper antibiotic use for URI. Past attempts to change provider behaviors based on knowledge provision have not been successful. The investigators did not analyze factors influencing the behaviors of providers. In order to design an effective intervention to correct the inappropriate dispensing, factors influencing this behavior should be identified.

The simulated client method (SCM) was employed in the current study. However, few studies have focused on the effect of the characteristics of the simulated clients (SCs) on practice of drugstore personnel. The information on how gender and socioeconomic status (SES) affect practising behaviors of community pharmacists is needed for developing the effective procedure in SCM studies in order to accurately assess the practice of health providers.

Purposes: The objectives of this thesis were 1) to describe the level of intention to dispense antibiotics among practising pharmacists and to develop a model explaining dispensing behavior for URI among community pharmacists using the theory of planned behavior as a conceptual framework. 2) to evaluate the quality of health service of community pharmacists and to investigate whether gender and SES appearance of SCs influence the practice patterns of the pharmacists using URI as a case study.

Methods: The data collection methods were from 1) Self-administered questionnaires, which were mailed to all community pharmacists in the south of Thailand, measuring intention and factors associated with intention to dispense antibiotics suggested by theory of planned behavior.

Data were evaluated using structural equation modeling (SEM). 2) The SCM was conducted in 32 drugstores in the south of Thailand with four male and four female SCs. Each SC visited eight drugstores twice, one month apart, one with moderate and another with low SES appearance and in random order. Key outcome variables were history taking, advice giving and antibiotic dispensing. Descriptive statistics and mixed effects models with nesting of SCs and drugstores were employed.

Results: 1) 656 completed questionnaires were returned (response rate 79%). The pharmacists' intention to dispense antibiotics for URI was low (2.35 ± 1.85 , on 7-point scale) and was strongly influenced by attitude. The belief that antibiotics gave no benefit of antibiotics had the strongest effect on attitude. Subjective norm had a weak effect on intention, whereas perceived behavioral control had practically no effect. 2) In SCM study, the mean scores of history taking and advice giving were low. Among 128 encounters, antibiotics, corticosteroids and nonsteroidal anti-inflammatory drugs were dispensed in 87.5%, 12.5% and 7.8% of encounters, respectively. The practice of pharmacists did not differ by SCs' gender nor SES appearance.

Conclusions: 1) The findings suggested that community pharmacists showed low intention to dispense antibiotics and perceived behavioral control had no effect on intention. Future programs for rational drug use should target behavioral benefit and attitude of drug dispensing for intervention. Information from this study is helpful for designing intervention to reduce the problems. 2) Pharmacy practice in drugstores needs improvement. Further studies with larger samples to confirm the lack of effect of clients' gender and SES are needed.

Keywords: upper respiratory infections, pharmacist, drugstore, antibiotics, gender, socioeconomic status, SES, simulated client method, SCM